

حیات

اداره مرکزی :
آقره ده ، استانبول جاده سنده آقره
معارف امینکی یانده کی دائره

استانبول بوروسی :
استانبولده ، باب عالی جاده سنده رسلی برشبه
اداره خانمی ناخنده کی دائره
تلفون : ۳۶۷

نومری هر برده ۱۰ غرورده .
سنه کی پوسته ایله ۵ لیرا .
(اجنبی مملکتلر ایچین ۵ دولار)

ایونه و اعلان ایشلری ایچین استانبول بوروسی
مراجعت ایدیلمیر .
یازی ایشلرینک مرجعی آقره مرکزیدر .

حیات دایما حیات... ریایه راهلر هر حیات قانلم! ...
- - -

۱ نجی جلد

آقره ، ۲۰ کانون ثانی ، ۱۹۲۷

صافی : ۸

صاحب

« کامل انسان » مفهومی

بر فیلسوف شویله دیر : « بکا بر مملکت خلقنک بر زمانده کی قناعتلرینی ، عقیده لرینی سویله بیکنر ، اوافق بر خطایله بو مملکتک اوزمانده کی حیات طرزینی ، قبول ایلدکلری مدنیتی توصیف ایدهم . » فی الحقیقه اجتماعی مؤسسه لر ، یاشامه طرزلری وجدانلرده کی قناعته دایانیر . اگر بعض مؤسسه لر فردلرک اعتقادلرینه ، قناعتلرینه اویما بورسه اونلر ایرکیج دکیشمکه محکومدر . هیچ بر قوت اونلری یاشاناماز . بونک ایچوندرکه فردلرک اعتقادلرندن اجتماعی مؤسسه لر ، اونلرک حرکتلرینی ، بائقابه اجتماعی مؤسسه لرندن ، حرکتلرندن وجدانلرده کی عقیده لری استدلال دایما قابلدر . بر انقلاب تماماً موفق اولایلمک ایچون فردلرک قناعتلرنده ، اعتقادلرنده دکیشیکلک وجوده کتیره سی ایجاب ایله لر . حد ذاتنده موفق اولمش انقلابلر یکدیگرینی تعقیب ایله یین ایکی صفحه یی احتوا ایدهر ، بری فردلرک اسکی قناعتلرندن ، اسکیدن اینانیلان فکرلرک بر قسندن آیریلما سی ، دیکری بو صورتله وجوده کلن حیاتک انکشافیدر . صوک انقلابمز بزی اسکی عقیده لرک بر قسندن آیرمش ، یکی بر حیاته آمشدر . بزه و بزدن صوکرکی نسله ترتب ایله یین وظیفه ایکنجی صفحه یی تحقق ایتمیرمک ، یعنی انقلابک یاراندیغی حیاتک انکشافنه چالیشمقدر . بو کونک متفکرلرینه ده ترتب ایله یین وظیفه انقلابک هانکی فکرلری ، هانکی عقیده لری

بیقدیغی تعیین ایله مک و بو صورتله یکی حیاتک اساسلرینی تثبیت ایتمکدر .

انقلابمزک دکیشدیردیکی قناعتلرک مهملرندن بری ده « انسان کامل » حقنده کی تلقیدر . ذاتاً مختلف مدنیتلره منسوب جمعیتلرک « کامل انسان » حقنده کی تصورلری آیری آیریدر . اسکی یونان و رومالیرک ، یا خود قرون وسطا حیاتی یاشایان بر جمعیتک « کامل انسان » انموذجنده آرادیغی اوصاف بو کونکندن باشقه در . بو کون مدنی بر ملتده کامل انسان ، شخصییتی بارز اولان فردلره ده نیر . بو نوع شخصییتی بزه کوسته ره جک معیارنه در ؟ بو خصوصده اسکی ایی تعریفی ، اسک دوغرو معیاری نه مه رسن خلاصه ایله مشدر . بو فیلسوف حقیقی شخصییتی « بالکنر حضوریله اطرافنه مؤثر اولایلین بر قوت خزینه سی اولارق » تعریف ایدیور . مدنی جمعیت بالکنر ، اجتماعی وطیبی محیطنه تأثیر یا پیغمه قادر بو جنس فردلره قیمت ویریر . انقلاب تورک جمعیتنه معاصر مدنیته اسک بو کسک وظیفه لر یا پیغی مفکوره اولارق تلقین ایله مشدر . بو مفکوره نک تحقق ایچون مدنیته مشترک اعتقادلرینه بو میانده « کامل انسان » حقنده کی تلقیسنه ده صاحب اولمغه مجبوروز . تورک و طنداشی نه درجه اجتماعی وطیبی محیطنه مؤثر اولاجق قوته مالک ایسه اونستنده حقیقی بر شخصیت اکتساب ایدهر و عموم نظرنده قیمت صاحبی اولایلیر .

کامل انسان حقنده کی بوتلقی تربیه مفکوره سنی بزه کوسته ریر . تربیه نک ایده آلی هیچ شهبه یوق که کامل و طنداش یتیشدیرمکدر . کامل و طنداش ایسه محیطنه تأثیر یا پاییلین ، حقیقی شخصییتی اولان فردلردر . او حالده معلملرک

وظیفه سی کنجلرده بویله بر شخصیت وجوده کتیرمکه چالیشمقدر . علمده بونک ایچوندر . حقیقی علمدرکه فردک قوتی ، بناء علیه محیطنه تأثیر اقتدارینی آرتیریر .

« کامل انسان » حقنده کی بو مدنی تلقی مملکتمز ایچون تماماً یکیدر ، ده دوغروسی کچیردیکنمز انقلابلر بزه بو تصورلی تولید ایتمشدر . حالبوکه ده اول کامل انسان تلقیسی هیچ بویله دکلدی . منور ده نیلین فردلر ایچنده هر کسجه اسک چوق مقبول عد ایدیلملر محیطنه مؤثر اولمق ایسته مه یین لاقید انسانلردی . بونلرک حرکتلرنده اسک مهم دستور « آدم سنده ... » ، « نه مه لازم ؟ » ، دن عبارتدی . اطرافلرنده کی انسانلرک یا کلش قناعتلر اورتایه قویدقلری کورولور ، « آدم سنده ! » دیر کچرلر ، مدرسه تدریساتی مضردر بیلیرلر ، « نه مه لازم » دیمکله اکتفا ایدهرلر . دماغلرنده او قودقلری کتابلردن آلینمش دوغرو فکرلر واردر . بعضاً بونلر دیلرلرینک اوجنه کلیر ، سویله مزلر . « آدم سنده ... » دستوری اونلرده بو فکرلری جانسز حاله کتیریر .

هیچ بر تأثیرلری ، طبیعت و جمعیت اوزرنده هیچ بر ایزلری اولمایان بو انسانلری اوزمانک افکار عمومی سی تقبیح ایتمه بور ، بالعکس مقبول کورویوردی . ذاتاً ترقی جریانه قاپیلماش عاقل جمعیتلر بو نوع انسانلری ایسته ر . مکتبلرده محیطک بو تمایلنه تابع اولارق ، حیات قوتلری سونوک انسانلر یتیشدیریبور ، « آدم سنده .. » ، « نه مه لازم ؟ » دستورینه کوره حرکته آلیشدیریبوردی .

« فضولی » رساله سنده ، بو بؤك شاعر ك حياتنه وزمانه عاڭديكي هيچ بر شي بوق كيدير . « كليات فضولى » مقدمه سنده و برديكمز معلوماتدن فضله اولارق بو اوردده يالكز ايكي كوچوك نقطه كوزه چار بيور : (۱) - كاتب چلبى نك مطبوع « كشف الظنون » نده فضولينك وفات تاريخى ۹۷۱ اولارق كوستريلديكندن بونك يا كليشلفنى مقدمه سنده سويله مشدم . مؤلفك بالذات يازدينى نسخه يى تدقيق ايدهن سليمان نظيف بك « كاتب چلبى » نك دوغرو اولارق ۹۶۳ يازدينى سويله بهرك بو يا كليشى تصحيح اتمكده در . (۲) - « صحت و مرض » رساله سنك اصل اسمى « روحنامه » اولدينى دوكتور حسين زاده على بكده ك نسخه دن نقلاً سويله مكده در . ايسته بو ۱۷۴ صحيفه لك كتابده شيمدى به قدر بيلمه ين يكي معلومات ، ساده جه بو ايكي كوچوك فقره دن عبارتدر . او دورك تاريخى و ادبى حياتى حقنده وبالخاصه چوق مجهول بر ساحه اولان آذرى ادبياتنه دائر بك ابتدائى معلومات صاحبي اولان سليمان نظيف بك ، كليات فضولى مقدمه سنده كي معلوماتى شخصى مطالعه لريله توسيع و تزييندن باشقا بر شي بايامش ، حتى اورالرده كي بعض يا كليشلفلر مزمى ده عينا آلمشدر . مثلاً (صحيفه ۶۲) ده فضولينك ممدوحى اولان « ابراهيم سلطان » ك « ابراهيم خان موصول » اولدينى عينا قبول و ذكر اتمكده در . حالبوكه موخر تدقيقاتمزه كوره بو « ابراهيم سلطان » ، « جامى » مخلصيله كوزهل شعرلر يازان صنعتكار صفوى شهزاده سى « ابراهيم سلطان » در . كذلك اونك ممدوحلرندن « ويس بك » ، بايات قيله سنده منسوب امرادندر . صوكرا ، سليمان نظيف بك فضولينك منسوب اولدينى « بايات » قيله سى حقنده چوق ابتدائى معلومات و بريور ، حالبوكه « توركيات مجموعى سى » نك برنجى جلدنده « اوغوز اتولوزيسنه عاڭد نوظلر » عنوانى مقاله مزده بو خصوصه اوزونجه معلومات و برمشك . « ليلا و مجنون » حقنده ادبيات فا كوله سى اذونلرندن على نهاد بكك نظارتم آلتنده حاضرلامش اولدينى بك قيمتلى دوكتورانه زينه مراجعت ايديلك الزمى ؛ نظيف بك كوچوك بر حاشيه ده بوندن بحث ايديكي حالده ، هر نه دنسه او كامراجعت لزومى حس اتمه مش و « ليلا و مجنون » ك بيبط بر خلاصه سنى و برمكده اكتما اتمشدر . « فضولى به كيملك نفوذ و تاثيرى اولدى » و « فضولى يى اخلاف ناصل تقدير ايتمى » سر نامه لى بختره كلنجه ، مؤلفك بو آغير و مشكل مباحثى يازه بيلك ايچون نه قدر حاضرلقسز اولدينى بوراده در حال كوزه چار بيور . فى الحقيقه ، بو مسئله لرى لايقيه يازه بيلك ايچون تورك ادبياتك مختلف لهجه لريله يازان شاعرلرى بك اطرافلى بر صورتده تدقيق اتمش اولق يعنى ادبيات تاريخمزمى اطرافيله بيلك ايچاب ايتردى ... مع مافيه ، علم عالمى ايچون يكي معلوماتى احتوا اتمه سنده و چوق برلرنده تاريخى حقيقتلرله تماماضد و عندى مطالعه لرله مالا مال اولماسته رغماً ، دكرلى بر صنعتكارك فضولى حقنده كي تحسلىرى كوسترملك اعتباريله اترك دفته شايبان اولدينى ده علاوه ايدهم .

كويى بىلى زاده محمد فؤاد

استابول دارالفنوننده « تورك ادبياتى تاريخى » مده سى

كچه جى زاده عزت منلا

۱۲۴۳ سفيرنك تماديسنه مخالفتله -

قلمه آلدېنى وطنپرورانه و بسورانه بر لايحه

معلوماتده فقه اولمزه جهان خراب
ايلر آقى مداهنه طالان خراب
- عزت منلا -

« مورا اختلالى » اوزرينه اورا روملرينه امتياز و برديرمك ايسته ين روس ، انگليز ، فرانسز حكومتلرى بر كون تا كهانى « ناوارين » اوكنه دونامالرينى سوق ايديلر و ليمانده ياتان تورك فيلوسوفى باقديرديلر (۱۸۲۷-۱۲۴۳) . صوكرا قباحتى تورك قاييدانلرينه يوكله تمكى كافى گورمه بهرك مورا خريستانلرى حقنده ايسته دكلرينى تكرار و تشديه ايديلر . سفيرلرى استابولدن كيتدى . وايسته ديكي شيلرى قبول ايدير مهن و تورك عسكرلرينك تحميدنى كورن روسيه آلتى آى صوكرا حدودلر دن تجاوززه باشلادى . توركيه نك آلتنده عسكر يوقدى . ايكي سنه اول يكيچريلر اورتادن قالديريلش ، « نظام جديد » تشكيلاتى ده هنوز و بالطبع تكمل ايديريله ممشدى . روس اوردولرى قولايقله مملكتنه كيردى . « طولجى » ، « ايساخچى » ، « ابرائيل » كچي قلعهلرلى آلدى . « وارنا » يى قارادن ، ده كيزدن صيقيشديرمه باشلادى . بر آرز صوكرا ده ضبط ايتمى . « مورا » كندى حالنه براقيلش ، ذخيره كوندريله ممش ، سر عسكر بولونان - مصر واليسى محمد على پاشانك اوغلى - ابراهيم پاشاده مملكتنه دونوو برمشدى . فرانسزلر قولايقله مورايه كيرديلر ، و بريونان اداره سى تشكيل ايديلر . بو كارغما توركيه ، فرانسزلرله بوزوشامادى . بالعكس انگليز ، فرانسز ايلچيلرينى استابوله چاغيردى . هر ايكي سنى حرمت و التفاتلرله قارشيلادى . مورا مسأله سى حقنده كنديلريله همان مذاكره به باشلادى . بو اعتبارله محاربه به بك معناسز كيريلش اولدى . داها دوغريسى مورا امتيازينه راضى اولدقن صوكرا محاربه ده دوام و اصرار بودالاقدى . روسيه دورموردى : روم ايلدن ايلرله ديكي كي آنادولوطرفندن ده « آخسهنه » ، « قارص » قلعهلرينى آلارلق ايچرلره سارقدى . ايكي سنه سورن محاربه نك صوكلرينه دوغرو بر طرفدن « ادرنه » به ، اوتنه طرفدن « ارضروم » ده داياندى . توركيه اليم برهزيمته اوغرادى . « ادرنه » معاهده سيله دوشمان نه لر ايسته ديسه هبسى بك چوق فضله سيله قبول ايديلى : (۱۸۲۹-۱۲۴۵) زواللى توركيه ، يونان حكومتى طانيدى ، برچوق برلرى - برخيلى تضمين اتمدن باشقا - روسيه به بر اقدى . مملكتينه ، صربيه به امتياز لر و اراضى و بردى

ايسته بو محاربه هتكامه سنك اورتالرينه دوغرو ، يعنى مغلوبيت قطلى بر هزيمت شكلى داها آلمانن شاعر « كچه جى زاده عزت منلا » « حريك صلحه تحويلده كي خير و منفعتى متضمن دفتر دار كيسه دارى الحاج عمر راسم افندى ايله برلكده غرور اقبال ايله بر آرز درشت و درستجه » بر لايحه قلمه آلدى [*] پادشاهى ايقاظ اتمك ايسته دى . عطا تاريخك ، حكيم باشى بهجت افنديدن نقلاً افاده سنده كوره « لايحه يى تقديم ايتمكده سر عسكر خسرو پاشا ايله قائم مقام احمد خلوصى پاشا و اجله رجال دولت عليه دن فرط اقبالده همان اسلافنه ياناشمش اولان رئيس برتوافندى حضوره جلب و لايحه مذكوره كندولرينه ارايه ورايلرينى طلب زميننده (شولايحه يى بئتكزده مطالعه ايديك . اكر مألنه امتثال لازمسه بر كره ده ابراز و اجراى شوراي عموميه دن صوكرا طرفه عرض ايديك . اقتضاسى وجهله حركت ايدهم . اكر مفادى سفسطه و خرافاتدن عبارت ايسه قائلنه قلماً جواب رد و مسكت اعطا اولونسون) اراده سييله لايحه مذكوره مشاراليه اعطا ايديش ، و عزت منلا اونلرك تحريكيله غضبه اوغرايه رقى سورولمشدر . وقعته نك اساسى بو لايحه اولقله برابر حقيقتك ، عطا تاريخى افاده سندن بر آرز فرقى اولدينى بعضى وثيقه لر دن ، از جمله كچه جى زاده « رشاد فؤاد بك » مرحومك بر مقاله سييله [*] سر عسكر خسرو پاشانك اوراقى آراسندن چقان ايكنجى محمودك بر تحريرى اراده سندن صراحه آ كلاشيليور . رشاد فؤاد بك دييور كه :

« ... محاربه عليه نده يازدينى لايحه يى حضوره تقديم اتمه دن بعض احبابسته كوسته رمه سى بوزندن حاصل اولان تاثيرات و از جمله جودت پاشا مرحومك شفاهاً طرف عاجزانه مه واقع اولان افاده سنده كوره بو آرائق حضورده بولونان رئيس الاطبا بهجت افندى به عزت منلانك بويولده بر لايحه احضار ايديكي قرين سمع على اولدينى بيان بويورماسى اوزرينه مشاراليه بهجت افندى طرفندن :

— اوت ، اويله بر لايحه سى وار !

بولنده واقع افادات ، غضبى تحريك و تشديد ايله مش « در . بو لايحه و وطنپرور شاعرك فلاكته سبب اولدينى ايچون سرايدن يتيشن عطابكك ايكنجى محمودى صيانت ايدر بر افاده يله وقعته يى بر آرز آيقيرى قلمه آلدېنى حسن ايديلييور . برتوافندى (پاشا) نك شاعرى قتلدن قورتاردينى حكمدارك تحريرى اراده سنده صراحه اوقونقده در . محقق اولان برشى وارسه عزت منلانك مطالعه تامه سندن غضبه كلن پادشاه ، مشهور عاكف و برتوافندى (پاشا) لره مشترك بر « لايحه جوابيه » قلمه آلديرمشدر كه هرايكي ذات ، پادشاهك فكرينه ضد بر ملاحظه درميانته جسارت ايدهمه دكلرى ايچون مداهنه ايله « عزت منلا لايحه سى » نى خطالى كوسته رمشدر . بونون بونلردن داها صوكرا بحث اتمك اوزره اول « عزت منلا » نك شخصيتى و حياتى بر آرز آ كلاشق ايتيورم :

[*] عطا تاريخى ، جلد ۳ ، صحيفه ۱۱۶

[**] « تاريخ انجمنى مجموعى » جزه ۱۱

عزت منلائك منسوب اولدینی عالمه ، عن اصل قونیه لی در . ده ده سنك باباسی اوراده بر « کجه دو قویجیسی » ایدی . [*]

۱۱۵۰ ده دوغان باباسی صالح افندی عالمیه به سلوک ایش ، « چلی زاده عاصم افندی » به انتسابه بعضی حاکم کلکرده بولومش ، ۱۲۰۰ ده قاضیقله سلانیکه کیتش ، « بر مقتضای حدت مزاج » اهالیله امتزاج ایده میه رکه ایجه کورولتیره سبب اولش ، نهایت خلقک کوزینی بیلدیروب ایسته دیکی کبی حکم سورمشدر . عزت منلائك بالذات آکلاندقلرندن استدلال ایدیورز که باباسی ده دوغروی سوله مکدن قاجینمز ، مداهنه بیلمز بر آدامش . زمانی عزل ونقی ایله کچیرمشدر . عمرینک نهایتلرینه دوغرو اولآ آنادولو ، سوکرا روم ایلی قاضیگیری اولدی . (۱۲۱۴) ده وفات ایدی . او زمان عزت منلا اون دورت باشنده بر چوجوقدی . قارده شلریله کندینه استانبوله عورت بازارنده اسکی برقوناقدن باشقا برشی قالمادی . خیلی ضرورت چکدی ، حتی آتخار بیله ایتمک ایسته دی . ایل بر تحصیل کورمشدی . نهایت مشهور حالت افندی به انتساب ایدی . مرزیفونی قره مصطفی باشانلندن برخانله نه ولندی :

بودر عزته چار باغ اوله شاد
فواد ورشاد و مراد و سداد

بیتله اشارت ایتدیکی اوزره دورت چوجوغی اولدی . اُک بویوکلری تنظیمات وزیرلرندن جر بزه سیله ، وحاضر جوابقله مشهور فؤاد باشادر . عزت منلا ده نکتهدان ، جر بزه لی ، حاضر جواب بر آدامدی . معاصری مشهور خطاط « یساری زاده عزت » افندی دن بحث ایدهرک دیمشدر که :

— اونکله ایکیمز بر آدم اولابیلوروز . بن اوقویورم ، او یازیور !

لفت صاحبی مشهور خنجری بکک - خرستیان اولدینی حالده - علم حدیثه وقوفنه حیراز اولان ساریقلی ققط امی بر آدامک :

— جام شو ذات بوقادارشی بیلورده نیچون مسلمان اولیور ؟

دیشته ده عزت منلا :

— سن بوقادارجهالتکله نه دن نصر ایتیورسک ؟ جوابی ویرمشدر .

فؤاد پاشابه برکون نصیحت بوللو دیمش که :

— اوغله هرشیئی اوکرتمکه غیرت ایت ، ولوکه طاقلا آتقی بیله اوله ! ..

(محنت کشان) عنوانلی اثرنده کندینسی شویله تصویر ایدر :

عجب شاعر پاک عذب الییان
سخندان و سحر آفرین زمان
ادیب و نطوق و وظائف شناس
لیب و خلوق و لطائف شناس

[*] دوحة المحمد فی ترجمة الوالد : عزت منلا .

اوزون بویلی کوسج جسم الوجود [*]
جهانده عدیلی عديم الوجود

مشهور حالت افندی (۱۲۳۸) ده قونیه به ننی وهان قتل ایدیلدیکی زمان طرفدارلری ده بر طرفه سورولدی . هرناصیله عزت منلا یاقاسنی قورتاردی . حتی حامیسک وفاتنه بر « مرثیه تاریخیه » ده یازمشدر که شویله بیتهر :

بن نان ونعتیله دلیریم اتم انکار
یارب اوزات مکرم عقبا ده مکرم اولسون
کندی اوکان همت تاریخ یازدی عزت
حالت سعید افندی پیرانه همدم اولسون

ققط منلا سوزینی چکینمز بر آدامدی . « سخنبر . دازلق وادینده حالت افندیکنک مدخه واعداسنک قدخه دائر سوز - ویله مکدن خالی دکل ایدی . حتی اول ائشاده :

حالتک جانی حق ، مالی آلدی میری
قالدی اهل حسده ... لرله ... ی

بیتی نظم ایلمش و صدراعظم علیته سوز سوله مش اولدینی مسوع اولغله جمادی الاخره نیک اون بیتی کونی کشانه ننی اولندی « [*] ایسته دمین بحث ایتدیکنز « محنت کشان » ی بوراده یازمشدر . بک ظریف نکتله لوله دولو اولان بومنظوم خاطر اتنده اولآ کندینسک علیهنده کی دیدی قودیلری و ناصیل سورولدیکنی آ کلاتیر :

غلطه قضا سنده حاکم ایدم
نه صاحب عدالت ، نه ظالم ایدم
ایدوب دودمان قضا التهاب
طوتشدی بزم دامن انتساب
نه حالت ایسه اولدی اول برطرف
ینه قول عالم اولوب مختلف

کیمی دیرکه : « اورمه ! » کیمی دیرکم « اورا ! »
عدولرده هیچ یوغیدی طور اوطور .

کیمی دیرکه « ننی ایله مشلر بوکون ! »
کیمی دیر « کونوردی چاوش آنی دون ! »

کیمی دیرکه « دون آغزینی قوقلادم ،
باقایم نه دیرمش دیو بوقلارم »

کیمی دیرکه « اصلا دکل حاجتی ،
برنده حریفک ینه دولتی ! »

مجالده نفیم حوادث ایدی
نم قیل وقالم مباحث ایدی

بش آی بویله ایتدی زمانم مرور
او نیجه بکا خلیجه کلدی زور ...

قاجوب کیتدم استاوروزه بر زمان
ینه قالمادی بیلدیکندن جهان :

سکوت ایدم « قهری وار » دیدیلر

[*] « چهار انکار » عنوانلی بویوک دیواننده ده (عرضحال آرز زبان فقیر و میر و اصف شیرین مقال) سرلوحه لی شو قطعه سنی اوقویوروز :

ای سلیمان زمان بز ایکی اهل سخن
جسمز قیل قدر قستتمز موقدو
بو جسمات وار ایکن بزه سن انصاف ایله
یوق جهانده برض خانه زنیور قدر
[**] جودت تاویضی ، جلد ۱۲ ، صیفه ۶۸

بر آرز سوبله دم « ظهری وار » دیدیلر
شاشیردم خلاصه پس و پیشی
براقدم خدایه بوتون ایشیمی
ولکن جهاننه نه طور ایدم
ستا وللی به بر نه جور ایدم
کیمک خانه سن ایدم تارمار
نه دن بو بلایه بن اولدم دوچار
یدم حالتک نان و احسانی
چالیشدم خلاص اتمک جانی
قدرله مکر نیجه لشک ایش
دمیر پهوانله کولشک ایش

متعاقباً حالت افندیکنک مغدورینندن بحث ایدر ، معافیله اونندن ده سوزینی صافلامادینقی ، یا کلیش حرکتلرینی کندینسه اخطار ایتدیکنی ، حتی افندیکنک غضبه اوغرامق اوزره ایکن شیخ الاسلامک ارشاد ودلالتیله قورولدیغنی آ کلاتیر و دیرکه :

مدارابه مجبور اولوب عاقبت
ویرردم خوش آمد ایله تسلیت
خدا کارینی ایتدی آتک تمام
نوله بزه چکسه ک زبان بی کلام
سبب انتساب اولوب حاکه
دوشوردی فلک بویله بر محنته

کشانه (ادرنه ولایتی داخلنده کی قصبه) واروب برله شنبه به قادارکی حاللری یعنی بوتون آری هپ شو مطرد وزنله یازدیننی ایچون بر آرز جان صیقار . ققط بک طاتلی طرفلری ده واردر . منلا بیتمز بوکنمز بولده مالخولیایه دالمقدن باشقا چاره بولامیور . بونی شویله آ کلاتیر :

آغاجلر ایدردی بکا صان قیام
بیانی کچرکن ویربردم سلام
ویروب سیغمه دمدم التهاب
مچملر هلاک ایدم بی حساب
اولوب کاهیجه داخی مفتی الانام
نیجه بیکسانی ایدردم بکام
بهرکون ویرردم نیجه بیک رؤس
ایدردی موالی کلوب دستبوس
قوراردم بو صحرا به چوق خانه لر ،
نه عالی بنالر ، نه کاشانه لر ..
یاپوب کندینسه بر سرای متین
سرابا مزین زمان وزمین

کندینسی منغایه کونورمهکه مأور جاهل چاوشک
مناسبتمز تسلیلرینی ده بویله تصویر ایدر :

رعایتده هیچ اُکسی یوق ایدی
عبث تسلیلر قتی چوق ایدی
حماقت ایدرکم طرافت سانور
بی کورسه ناز ایلیوب اوتانور
خلاصه اشکلکده ممتاز ایدی
قولاغی باشندن سرافراز ایدی !

کشانده باشندن کچن وقعه لری ده بک ظریفانه
قلمه آلمشدر . منلا « محله بکجیسی » تام نادان برتیدر :

بوندن آکلاشیله یغنه کوره خسر پاشایه، رئیس الکتاب پرتو افندی (پاشا) به، قائم مقام احمد خلوصی پاشایه عزت منلا حقنده و بریله جک جزا حقنده مذاکره ایتمه لری امر ایبدیلش، اولر طرفندن پرتو افندی « مرقومک طریقندن حک اولندیغندن بحث ایله اولاد لرینه مرجه اعدای خه و صنده عفو و مرحمت قلیناسی » برتذ کره ایله سرایدن رجا اولونمش .. فقط ایکنجی محمود بوکا راضی اولیاریق بو « خط » نده « کرک سرآ و کرک علناً ترتیب جزالری اقتضای حالدن کورونور » دیبور. عزت منلانک اولاقبرسه ننی ایبدیلسی تصور ایدیبور. حتی حقنده « اویغونسز بر اراده » ده صدور ایدیبور. سوکرا « بعض شفاعتله » قلعه بند اولوق اوزره سیواسه سورولیبور. عزت منلا برسته سوکرا منقاسنده وفات ایتمشدر. تولومنک سببی قطعی صورتده معلوم ده کیلدر. صادق رفعت پاشا « درد جانکاه مرض ایله مبتلای اینن وآه و عاقبت اول طرفده متوازی خاک سیاه اولدی » دیبور.

« خرابات » ده :

کندی باشنی قودی بلایه ،
سیواسده اوغرادای قضایه

یتتی او قویوروز .

سجل عثمانی « قضاء » وفات « ایبدیکنی یازیبور . عبدالرحمن شرف بک (تاریخ مصاحبه لری صحیفه ۴۷) « وغائی علی روایه قضاء وقوع بولدی » دیبه قید ایدیبور . رشاد بک مرحوم عفو ایبدیکنی و « فرمانک شهره ورودندن بر ایکی ساعت اول » تولدیکنی سوبلیبور . بوندن برقاچ سنه اول کیکلری استانبوله کنتریلش و عورت بازارنده باباسنک یاتنه دفن ایلمشدر .

عزت منلا ، لایحه سنی عطا تاریخنه نظراً ۶ ربیع الاول ۱۲۴۴ ده یازمشدر . [*] عاکف و پرتو پاشا لریک « لایحه جوابیه » لریک تاریخده ۱۹ ربیع الاول ۱۲۴۴ در . حالبوکه « لطایف اندرون » منلانک ۲۵ ربیع الاخرده سورولدیکنی سوبلیبور . پادشاهک حدت و شدتنه نظراً کندیسنه بو قادار مهلت و بریله مه جکنه کوره هر ایکی ائرده قید ایبدیلن تاریخلردن برینک خطالی اولماسی بک ممکنه .

لایحه سنک مفادینه کلنجه : برآز طوق و سرت افاده سی واردر . اول « بر دولت بش یوز سنه برحاله اولیه جنی تواریخ آشنایان اسلافه معلومدر . کار عقل اولدرکه شر جزئی بی اختیار ایلیوب اعدایه اظهار ملایمت ایله کندی ایشنه نظام و پروب وقتاً من الاوقات اخذناره دیده دوز اولوق اقتضا ایدر . نجه دولتی ایکی بیک سنه دنبری برقاچ دفعه صورت انقراضه یوز طومش ایکن دشمنه مدارا و تدابیر اصحاب عقل و دها ایله تخلیص کریبان ایله مشدر » مطالعه سنی ایلری سورویبور . سوکرا بیلدیرم بایزیدک تیمورلنکه قارشی لزومسز حدتنه و عاقبتنه تلخیص ایده رک

[*] عطا تاریخ ، جلد ۳ ، صحیفه ۲۵۵

مخاربه سی ظهور ایندی . وقعه نویس لطنی افندیکن افاده سنه نظراً مشیخت دائره سننده اجتماع ایدن بر مجلسده آولا حرب لهنده سوز سوبله مش ایکن ، سوکرادن فکرینی دکیشدیرمنش و یوقاریده بحث ایبدیکمز لایحه بی قلمه آلارق غضبه اوغرامشدر . منلانک آولا حرب طرفدارای اولدیغنه دائر لطنی افندیکن ادعاسنی تاریخ صاحبی عطابک « ایلك مشورتده بر دفعه جق حرب لهرداری ایکن مقتضای عقل و درایتله » حرب علیه دنویدیکنی سوبله مک صورتیله ، تأیید ایدیبور . رشاد فواد بک ایسه « اوله بر مجلس عمومیده حرب لهنده بیان مطالعه ایبدکن صکرا بالاخره علیه دنه لایحه قلمه آلماسی موافق عقل و حکمت ، باخصوص منلانک معروف اولان منانت اخلاق ایله حائر مناسبت اولامیه جنی وارسته قید اشکال و حضور مجلسده کی افاداتنک دوشمانلریجه اوصورتله تحریفاً تلقی و اشاعه اولونمش اولماسی اقوای احتمالدر » دیبور . صادق رفعت پاشاده (۱) « بو وجهله سفر هاپونه تشبث اولندیغنی تقییح » ایبدیکندن بحث ایده رک منلانک سفر ایستادنن اعتباراً حرب علیه داری اولدیغنه اشارت ایدیبور . زوالینک سیواسه ننی ایبدیکنی تاریخی ، کونی کوننه تثبیت ایدن (لطایف اندرون) صاحبی حافظ حضر الیاسدر (۲) .

(۲۵ ربیع الاخر ۱۲۴۴) . حافظ الیاس افندی « عزت منلا افندیکن ضمیر منبری روشن و کندیسی برشاعر شوخ و شن اولقدن ناشی بی تحاشی بولندیغنی مجالس و محافلده آجیلان سفر برخطری تقییح و صلح و صلاحی جنکه ترجیح « ایبدیکنی قید ایدیبورکه ، بوده ینه رشاد فواد بکک ملاحظه سنی تأیید ایده جک بر افاده در .

هر نه حال ایسه عزت منلانک ، قطعی هزیمت و فلاکتدن اول صاحبه چاره آرامق لزومنی توصیه سنک سلطان محمودی اغضاب ایبدیکنه شبهه یوقدر . شاعرک نقطه نظرینه قارشی غافل پادشاهک :

— عسکر ایسته کلی . . . غالب کله دن صلح ناصیل یاپیلیر . دوشمان نه ایترسه قبول ایتمه لی می یز؟ دیبه قیزدینی لطائف اندرونده مصرحدر . یکیکیریلکک الغاسیله عسکر لکک همان مکملشدیکنه قائل اولان پادشاهک بوامیانه غفلتی قید ایدن صادق رفعت پاشاده « بر قطعه لایحه قلمه آلارق ایجاب ایدن محله تقدیم ایتمکمزین شوکابوکا ارانه و قرائت ایتمش اولدیغنی واصل سمع عالی اولارق ذکر اولنان لایحه حضوره جلب ایله لدی القرائه مومی الیهک بو وجهله نفوه و -رکته ایستاری « نک فلا کتته سبب اولدیغنی آکلاتیور . ذاتاً خسرو پاشانک اوراق آراسنده جیقان حکمدارک « خط » می مسأله بی قطعاً حل ایتمشدر .

(۱) مستحبات آثار رفعت ، روسیه حریری خلاصه سی قسمی

(۲) « لطایف اندرون » صحیفه ۴۸

فقط کیجه لر واردی بر پاسبان بدالخان و بد صورت و بد زبان عجب بکچی کیم پاسبان قلمک صداسن ایشتدکجه اورکک کرک ! .. جیقیتی کوکسی ماننده دو مبلک سسی هره و قاز ایله مشترک قتی بوالعجب هیکلی وار ایدی باشنده بر آزده کلی وار ایدی عجب درکه هم کل ایدی هم فضولی اولور اولازه چالماز ایدی داوول یاریم نغمه جک اکسیک ایتمک حال بوتون دیکله مرسه ک ایدر انفعال کلوب ابتدا کی کیجه چالیدی ساز نه در چاره سی دیکله مشدک بر آرز ایکنجی کیجه کلدی اول بد صدا خدا کیمسه بی ایتمون مبتلا ! .. مقدر ایتمش دیکله دک اوچ کیجه او اوچ کیجه دن کورمه دم کوچ کیجه کدی ماو لاسه بکچی کلدی صانوب او قوردم ایکی یانعه او یانوب بر آری جیقمادی نغمه سی کوشدن بری ایندی کافر بی هوشدن ...

بکچی دن قور تولور قور تولماز زواللی به کشان جامعنک امامی مسلط اولویور . منلانی ساز شاعری سانان امام ، کندیسندن بر ایکی نغمه ایستیور :

کشان جامعنده امام صغیر
صغیر ایدی اما صغیردن کبیر
دیدی بر ایکی ماه صبر ایله ک
دل زاره صبر ایله جبر ایله ک
ایشتدک که سز شاعر شاهسز
معارف سبواتنه ماهسز
دکل حدیمز کرچه چالدرمه ساز
کوکل بر ایکی نغمه ایله نیاز

منلانک ، نغینه تلخیصاً و بریدیکی مشهور جواب نهرنکیندر :

دیدم بدجه جیقمشدی آوازیمز
ستانبولده ترک ایله ک سازیمز !

(محنت کشان) ده برده حزین منقبه واردر : برروم قیزینک بر مسلمان ده لیقانیسنه علاقه سی ... شاعر بونی بک سوزشلی آکلایبر .

زواللی عزت منلانک منقاسندن حکمداره ، صدراعظمه قصیده لر تقدیم ایتمش ، خیلی استرحانامه لر کوندرمشدر . بر منظومه سنده :

عزت غریق بحر خطادر
دولتجه یوقدر لکن کناهی

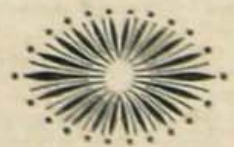
دیبور . نهایت عفو ایبدیلی . (۱۲۳۹) ده استانبوله دوندی . ینه اعتبار کوردی . (۱۲۴۳) ده « حریمین مفتشلیکی » نه تعیین ایبدیلی . ایشنه او ائشاده مقاله مرکک باشنده بحث ایبدیکمز روسیه

« وقعهٔ تیموریه ده قنفی دولت ، آهن صفت تیموری بیلوب اظهار ملامت ایلدیه ره یافته کبروکی اولوب بعده تیمورک صوآه باطله سی انقضا سندن سوکرا ملکرینه متصرف اولارق امیر تیمورک اخطار ایلدیکی ممالکه دخی بروجه سهوت مالک اولمشلدر» دیبور. و روسیه قارشنی بو بولده حرکت ایتک لازم ایکن بیبوده یره قافا طو تولدیفندن و مغلوبیت باشلادینی حالده مظفریت خولیا لرله وقت کچیریلکده اولدیفندن، دین غیرتی ایلری سورهرک لاف و کذاف ایله زمان ضایع ایلدیکندن شکایت ایدیبور. نهایت: «خلاصهٔ کلام یالکز عقلا ارباب جاه اولیوب بونجه نم دیدگان سلطنت سینه دن هر شیئه عقلی ابرر آداملر واردر. هر صغله بر ایجه مذاکره اولنقی لازمهٔ خالدن در... نم بیلدیکم ترفیه ممالک، توسیع ممالکدن شیمدیکم خیرلیدر» دیهرک تلافیسی غیرقابل بر فلا کندن اول صلح چاره لرینی توصیه ایدیبور.

عاکف باشانک قلمه آلاق پرتوباشانک تصحیح و علاوه لرله مشترکاً اورتابه قوبدقلمی جوابده، عزت منلانک مطالعه نامه سی «مدار او مامشات طریقه کیده سی طرف دولت علیه خیر خواهلق صورتنده قال و قلمه آلتش بر لایحهٔ عجیبه» دیبه توصیف ایلدیکده در. برسته دن بری روس اوردولری روم ایلده و آنادولوده متادیا ایلرلرکن ایکی دولت آدمی صرف پادشاهه مداهنه ضرورته مبنی «الحاله هده اسباب فوز و غلبه میدانده و هر وجهه تأییدات ربانیه مشاهده اولنش و اولنقده بولنش ایکن صلحه یالوارنی» موافق بولامش، شاعرک قورقونج حقیقی دوس دوغرو کوروشنه مقابل بو دولت آدمی جواب لرینی «حول و قوت حضرت خدا ایله جهان بر طرف اوله ینه اهل اسلام غالب و مظفر اوله جفته شک و شبهه یوقدر» دیبه پتیرمشلدر. خلاصه ایشک روحی «مورا» ماله سیدی. محاربه یه بو اوغورده کیریش، فقط کیریلدکن سوکرا امتیاز و بریلک ایچون انگلیز و فرانسزلرله مذاکره یه کیریشلیدیکی و «مورا» فعلاً آلزدن جیقمش بولوندینی حالده آزردها کی وطنه صالدران موسوقلره قارشنی - بیک بر اداره سزک و عسکر سزکله رغماً - محاربه یه دوام ایلدش، داها غریبی عزت منلانک اشارت ایتدیکی اوزره بر ایکی موضعی موقیتله «توسیع ممالک» امملرینه بیله دوشولشدر. حکمدار و حکومت بوقادار برسیدی.

تیجه ده وطن خراب اولدی، و ناحق یره زواللی شاعر مو اولوب کیتدی. عزت منلانک «بهار افکار» و «خزان آثار» عنوانلی ایکی دیوانیه «مخت کشان» ندن باشقارده «کلشن عشق» ی واردر. شعر لرینک تحلیلی آیری بر مقاله یه محتاجدر.

علی جانب

اجتماعیات

دارالفنونلرک ملتر آراسنده آکلاشمغه

یاردیملری [۱]

بوخصر صدره دارالفنونلرده بکلر نیلن یاردیم

دارالفنونلر یالکز تدریسات یابان، طلبه یتشدیره ن ودوقتور دیلومالری و یرن مؤسه لر دکلدر. بوقیل معظم مسئله لرک حل ایچون دارالفنونلردن بکلر نیلن یاردیم، ماتلرک دوس دوغرو طائیلمه لرینه خدمت و دنیایی اولدینی کی یعنی استقامتله ادراک ایتکدر. دار معناده ادراک ایله اکتفا ایتمه یوب اخلاقی قیمتلی دوغرو بر ادراک تأمین ایتک، ایتته دارالفنونلردن بکلر نیلن یاردیم. سزه و یریلن موضوع نه اولورسه اولسون واقعه لری اولانجه حقیقت لرله تدقیق ایتکه جهد ایدیکز. بز بوراده حقیقت آرایجیلری صفیله طویلاندیفمز ایچون وظیفه من، زمانمز دنیاسنی افتراقلره اوغراتان وخیم مشکلاتنی آکلامقدن عبارتدر.

زمانمز دنیاسنی اک جهون نبره محتاج؟

بکا قالبرسه زمانمز دنیاسنک اک جوق محتاج اولدینی ظن ایتدیکم شی، دوغرو بر ادراک ساحه سنده عزیمکارو آجیق بر جهد کوسترمکدر. ملترک افتراق لرینی، آزالرنده کی کینده ظن ایتک دوغرو دکلدر. تجربه مه کوره ملترده و حتی سوک حربی یابانلر آراسنده بیله نسبتاً آزکین واردر. حقیقت حال، ملترک بر لرلردن قورقدقلمی و آزالرنده اعتماد اولمادیفدر. بوندن بویله دنیانک ایتهدیکی شی آرتیق حسن نیت دکلدر؟ حتی ایوم دنیانک هر طرفنده فضله سیله حسن نیت واردر.

ملتر آراسنده کی آکلاشمه نک حقیق دوشمانلری: جهالت، حماقت و نهایت اک کوتوسی تنبللکدر. تنبللک دکلیدر که، ملتر آراسنده آکلاشمق کی بویوک بر مفکوره ده بزنی دائماً کیه و قولای بولره سوق ایدیبور؟ حال بوکه بزنی بومفکوره یه کوتوره جک بول هم اوزون هم ده زحمتلی و مشکلدر. بین المللیت مسئله لرینی تعمیق ایتدیکجه مختلف ذهنیتده ملترلی بر لرلرینه آکلاشدره جق و کرکینلک زمانلرنده محاربه نک انفلاقته میدان و یرمه جک صیمی مناسبلر تأسیسی و ایدیسنده حقیق بر همتک اصلا یاپیلماش اولدینی کورمه مک قابل دکلدر. دنیانک بو کونکی حالی بر ملاحظه ایدم: بشریتک تاریخنده هیچ بر زمان حرب سبیلری بوقادار جوق اولماشدر. چونکه بوکون دنیا آرتق بر بوتون تشکیل ایدیبور؛ ملتر آراسنده کی مناسبلر اوقادار سریع، صیق و جوق

[۱] اوتسغورد پروسولردن (زیمه رک) ک (۱۹۳۵) سنه سنده اسویجره نک (که قس) قصبه سنده طویلانان «دارالفنونلر آراسنده یاردیملاشمه» قونقره سنده مختلف ملترک دارالفنون طلبه لرته و یردیکی بر قونقراندو. موضوعک جهانشمول اهمیت اعتباریله نقل ایلشدر. مصطفی شکیب

بولونیورکه بر لرلرینی ایجه طایفادجه هر آن مصادمه احتماللری واردر. بو مصادمه لر تکرر ایتدیکجه ده حربک اوکنه کچمک ممکن دکلدر. بر وقتلر ملتر آراسنده کی مناسبلر سرایلر، خاندان، بانکرلر، تجارلر کی دیلوماسی طریقیله اولورکن بوکون افکار عمومیله واسطه سیله اولقده در. فضله اولارق زمانمزده هر ملنک فردلری عادتاً بوتون دنیانک انسانلرله مناسبلرده بولونقده در. حال بوکه بو مناسبلرک بویوک بر قسسی ادراکسز، آکلایشسز، یا کلش و بالتیجه حرب سبیلری اولغه مساعد مناسبلر اولیبور.

دیگر طرفدن بین المللیت مسئله لرله مشغول اولنق ایچون وجوده کتیردی کمز تشکیلات ده اکثر یا جوق کفا. یتسز و یک ضعیفدر. جمعیت اقوامه باقیکز: کوره جکسکز که نام بر جمعیت اقوام اولمادینی ایچون اول کفایتسزدر. حتی کندیسندن ایوم خارج بولونان اوچ بویوک ملت ده ایلریده بورایه داخل اولسه وضعیت ینه عینیدر؛ چونکه حقیقی و شعورلی بر فکر حرکتنه استناداً وجود بولمایوب یالکز جهان حربنک باعث اولدینی بویوک بر بوشلقی دولدورمق ایچون (۱۹۱۹) ده تأسیس اولونمشدر. آرقه سنده بوتون دنیا مفکره سنک فعال بر قدرت حقیقیه سی یوقدر. جمعیت اقوام حرکتی مثلاً مثبت نتیجه لرویره ن فرانسز اختلال کبیری کی تاریخک بویوک حرکتلرله مقایسه ایدرسه کز کوره جکسکز که اولکی سنک ثم التدارک اورته یه آتیله سنه مقابل ایکنجیسی بر عصرلق بر فکری حاضرلق نتیجه سی اولمشدر. «انتباه» ده عین صورتله صبرلی و اوزون بر فکر دوره سندن سوکرا حصوله کلشدر. حال بوکه بین المللی حیاتک حیاتی مسئله لرینی حقیقهٔ آکلاشم کیمسه لرک عددلری هنوز یک ضعیفدر. بویله ضعیف بر قدرت، معظم بر مسئله اولان بین المللیتک حل و فصلنه البته ظهیر اولماز.

عصر مزده محتمل حرب سبیلری

یکرمنجی عصرده اک محتمل ایکی حرب سبیلی که جمعیت اقوامجه تماماً مجهول قالشدر - یعنی ایکی مهم مسئله واردر. بولردن اصلاً بحث ایدیله مسی مسئله تشکیل ایتدکلرینک طائیلما سندن ایلری کله یوب جوق نازک مسئله لر اولما سندن و بر ائتلافه و اریله جفتک مستبعد کوروله سندنر. بو ایکی مسئله اوروپائی مسئله لر دکلدر، حقلرنده یازیلش بونجه شیلر اوقودیفمز آروپا مسئله لری ظن اولوندینی کی زمانمزک حقیق مسئله لری دکلدر. اوروپائی ادعا ایدیلن بو مسئله لر همان همان تاریخ قدیمک مسئله لریدر. حقیق مسئله لر آروپا خارجنده کی آسیا و آفریقاده یعنی بوقطعه لرک آروپا و آمریکا ایله اولان مناسبلر نده در. زمانمزده حدود و صلح معاهده لرینی اک مهم مشغله عد ایدنلرک زمانلرینی کورمه دکلرینی و اوندن کری قالدقلمی ظن ایدیورم؛ بونلر بر قاق سنه سوکرا بوتون آروپانک بویوک و مشترک بر منفعتی کشف ایتکه اویانه جقلدر.